

Sanja Simel
Ivona Špoljarić
Vesna Buljubašić Kuzmanović

ODNOS IZMEĐU POPULARNOSTI I PRIJATELJSTVA

Sažetak: Ovaj se rad bavi vršnjačkim kontekstom razvoja učenika dviju osječkih osnovnih škola s posebnim naglaskom na popularnost i prijateljstvo kao dvije najznačajnije dimenzije vršnjačkih odnosa. Cilj je bio ispitati što učenici očekuju od najboljeg prijatelja/prijateljice i koliko se navedena očekivanja ostvaruju u školskom kontekstu, među vršnjacima, te koliko se odrastanjem ta očekivanja mijenjaju, uvažavajući dob i spol djeteta. Ispitivanjem je obuhvaćeno 278 učenika od trećeg do osmog razreda. Dobiveni su rezultati prikazani kvantitativno i kvalitativno, rangirani prema pet najznačajnijih odrednica prijateljstva te njihovim implikacijama na prijateljstva u razrednom/školskom okružju, a značajnost razlika u odgovorima između djevojčica i dječaka ispitana je hi kvadrat testom. Rezultati su pokazali da su popularnost i prijateljstvo dvije različite forme socijalnog iskustva koje su konceptualno i empirijski povezane. Iskrenost se i povjerenje pokazuju kao poveznice prijateljstava i popularnosti (prihvaćenosti) kod starijih učenika, a kod mlađih dobrotu, pomoć i iskrenost. Odrastanjem djeteta simetrični reciprocitet tih odnosa se mijenja, obzirom na dob i spol, u kojima se sve više prepoznaju potrebe i želje kao ravnoteža između bliskosti i individualnosti.

Ključne riječi: škola, vršnjački odnosi, popularnost, prijateljstvo.

1. UVOD

Razvoj djeteta obuhvaća sposobnost prilagodbe pravilima života u njegovoj okolini te prihvaćenost među drugom djecom, odnosno vršnjacima. Socijalne interakcije s vršnjacima osnova su za razvoj i socijalizaciju djeteta jer socijalni odnosi s vršnjacima imaju utjecaj na razvoj socijalnih vještina, vrijednosti i stavova, mentalnog zdravlja, kontrolu emocija, razvoj spolnog identiteta, samosvijesti i samopouzdanja, tolerancije, vještina komunikacije, što podrazumijeva i širi pogled na svijet pojedinca. Sve nam to govori da se kod sagledavanja socijalnog kontekst razvoja djeteta i njihovih prijateljstva mora uzeti u obzir cijeli niz razvojnih aspekata vezanih za cjelovit razvoj djeteta i njegove emocionalne potrebe kao što su: osjećaj sigurnosti, doživljavanje ljubavi i pripadanja, dobivanje priznanja te stjecanje raznolikog iskustva. Kada djeca opisuju nekog svog vršnjaka kao "dobrog", pretpostavljamo da se to odnosi na njegove prijateljske postupke, empatiju i čitav niz drugih vidova prosocijalnog ponašanja. Pridjev dobar prijatelj/prijateljica, koji djeca, ali i odrasli često koriste, povezan je s omiljenošću određenih osoba koje postupaju prijateljski, zapažene su u

društvu, otvorene i kooperativne u svom ponašanju te potkrjepljuju ponašanja drugih.

Prijateljstva obično nastaju među djecom slične dobi, među vršnjacima. Nadalje, znakovito je da se iste teze kao u slučaju dječjih prijateljstava, mogu pretpostaviti i za dječje bliske veze, odnosno zaljubljenost, koja se pojavljuje između djece slične dobi i sličnih interesa, što je i karakteristika prijateljskih veza. Vjerojatno je, isto kao i kod prijateljstva, da će djeca u koju se druga djeca zaljubljuju biti ona koja su prihvaćenija, popularnija i omiljenija u društvu druge djece. Sukladno tome, može se pretpostaviti značajan stupanj podudarnosti karakteristika dječjih prijateljstava i dječje zaljubljenosti.

Odnos grupe prema djetetu, kao mjera popularnosti, može se opisati pomoću dvije dimenzije: prihvaćanje i odbijanje (Bukowski i sur., 1996.). Stupanj svidanja i atraktivnosti određuje dimenziju prihvaćanja, dok je odbijanje određeno stupnjem nesimpatije i nesvidanja. Istraživanja uloge vršnjačkih odnosa u razvoju djeteta relativno su nova, a zapažaju se tek 70-ih godina. Do tada nema sustavnih teorijskih istraživanja vršnjačkih skupina. Prekretnicu u istraživanju čini teorijski model vršnjačkih odnosa Bukowskog i Hozea (1989.), koji donose raščlambu dviju temeljnih dimenzija odnosa u vršnjačkoj skupini: popularnost i prijateljstvo. Popularnost, kao jedno iskustvo, može se definirati kao "generalni, grupno orijentirani i jednosmjerni konstrukt koji je odraz odnosa vršnjaka prema pojedinom djetetu", a prijateljstvo je "specifičan, uzajaman, pa prema tome i dvosmjernan odnos koji je odraz iskustva između pojedinaca", ističu autori. Obje dimenzije utječu na samopoštovanje, društvenost i altruizam, a njihovo razlikovanje je u skladu s motivacijom djeteta za zadovoljenje različitih socijalnih potreba.

Potrebu za pripadanjem djeteta zadovoljava putem prihvaćenosti i poželjnosti, dok potrebu za bliskošću i intimnošću zadovoljava u odnosu s jednim prijateljem. Sullivan (1953.) u svojoj interpersonalnoj teoriji naglašava važnost prihvaćenosti i kvalitetnog prijateljstva za prilagodbu i razvoj te pretpostavlja da uspješnost prijateljskih odnosa ovisi o prijašnjim iskustvima djeteta u grupnim odnosima. Neki autori smatraju da je odnos između popularnosti i prijateljstva nezavisan, ali druge studije govore o njihovoj barem djelomičnoj povezanosti (Klarin, 2000.), odnosno da slaba prihvaćenost od vršnjaka ne mora nužno rezultirati neadekvatnim prijateljstvom i obrnuto, uspješni odnosi u grupi ne podrazumijevaju kvalitetan prijateljski odnos. Međutim, povezanost između kvalitete prijateljstva i prihvaćenosti, odnosno odbijanja, mijenja se s dobi učenika. Također, Bukowski i sur. (1996.) zaključuju da biti popularan ne znači imati prijatelja, iako popularna djeca češće imaju bliskog prijatelja nego djeca koja nisu popularna jer su više u prilici sklapati prijateljstva.

2. VRŠNJAČKI KONTEKST RAZVOJA

S obzirom na sociometrijske tehnike vezane uz status učenika u grupi/razredu i stupanj prihvaćenosti/odbaćenosti djeteta od strane vršnjaka, Newcomb i Bukowski (1983.) daju podjelu statusa učenika prema kojoj možemo razlikovati: odbačeno dijete (ima mnogo negativnih nominacija), izolirano dijete (ima malo negativnih, ali i pozitivnih nominacija), kontroverzno dijete (ima mnogo negativnih, ali i pozitivnih nominacija) i dijete "zvijezda" (ima mnogo pozitivnih nominacija).

Mjerenje popularnosti, kao dimenzije vršnjačkog odnosa, temelji se na sociometrijskom mjerenju, a najčešća je tehnika mjerenja tehnika nominacije ili biranja, koju je još 1934. godine razvio Moreno. Ovom tehnikom moguće je odabrati dva kriterija biranja: pozitivan i negativan. Pozitivni kriterij biranja od djece traži odabir određenog broja vršnjaka s kojima bi najradije proveli slobodno vrijeme ili su mu najdraži prijatelji i sl. Negativni se kriterij biranja temelji na odabiru one djece s kojom konkretno dijete nikad ne bi provelo vrijeme ili su mu najmanje dragi. Pomoću ovih kriterija biranja moguće je dobiti indeks prihvaćanja i indeks odbijanja, ali i jedinstven indeks općeg sviđanja koji uzima u obzir i indeks prihvaćanja i indeks odbijanja. Skala procjene također je tehnika mjerenja popularnosti ili sociometrijskog statusa, a sastoji se od liste na kojoj su imena svih učenika razreda koje dijete procjenjuje po zadanom kriteriju na skali od pet stupnjeva. Prosječna ocjena koju dijete dobije od svakog učenika čini sociometrijski status i tako pruža mogućnost da svaki učenik bude procijenjen od svakog učenika iz grupe/razreda. Rezultati dobiveni tehnikom nominacije i procjene pokazuju visoku korelaciju s različitim oblicima ponašanja i korisni su kao indikator dječje prilagodbe i odnosa s vršnjacima (Berndt, 1984.).

Prema klasifikaciji Coiea i sur. (1982., prema Klarin, 2006.) možemo razlikovati pet kategorija djece s obzirom na socijalni status: popularno dijete, odbačeno dijete, zanemareno dijete, kontroverzno dijete i prosječno dijete. Npopularnoj djeci pripadaju kategorije odbačeno i zanemareno dijete. U usporedbi s prosječnim ili popularnim djetetom, odbačeno je dijete hiperaktivnije, agresivnije, manifestira različite oblike neprilagođenog ponašanja. Za razliku od odbačene djece, zanemarena su djeca rijetko birana za prijatelja, sramežljiva su i osamljena te nisu sklona kriminalu i težim poremećajima ponašanja.

Kao što postoje razlike među kategorijama nepopularne djece, tako sigurno postoji razlika između popularne i nepopularne djece. Razliku najčešće potvrđuju atributi kojima djeca opisuju popularnu odnosno nepopularnu djecu, a temelje se na bihevioralnim i nebihevioralnim atributima. Spol, dob, vanjski izgled i socijalni status pripadaju nebihevioralnim atributima, dok agresivnost, pomaganje, dijeljenje i inteligencija pripadaju bihevioralnim atributima. Školski uspjeh, uspjeh u sportskim aktivnostima, inteligencija, fizička

atraktivnost, pozitivno su povezani sa socijalnim statusom. Nasuprot popularnoj djeci, nepopularna djeca, ona koju rijetko biraju za prijatelje, češće se ponašaju devijantno i agresivno, pokazuju opće nezadovoljstvo samim sobom i drugima, izazivaju i sukobljavaju se.

2.1. Prijateljstvo

Odnos se djeteta s vršnjacima razlikuje od odnosa s bliskim prijateljem/prijateljicom. U prijateljskoj su vršnjačkoj/razrednoj vezi prisutni pomaganje, dijeljenje i drugi prosocijalni oblici, no uvijek postoje i razni sukobi između razrednih prijatelja koji su uglavnom prijateljske prirode. Međutim, odrastanjem djeteta simetrični reciprocitet u prijateljskoj vezi pretvara se u iskren i otvoren odnos u kojem se prepoznaju potrebe i želje, bliskost i intimnost, a takav prijateljski odnos čini ravnotežu odgovornosti i nezavisnosti (Berndt, 1985.). Vrijeme provedeno s prijateljem u zajedničkoj aktivnosti popraćeno je zadovoljstvom kao temeljnom karakteristikom prijateljske veze. Osobine su prijateljskog odnosa: samootkrivanje, povjeravanje tajni, odanost, intimnost i iskrenost. Brojni autori definiraju prijateljstvo na razne načine, no prijateljstvo je moguće odrediti kao uzajaman odnos privlačenja između dvoje pojedinaca istog spola recipročne interakcije koja im omogućuje zadovoljenje potrebe za druženjem, intimnošću i prisnošću (Klarin, 2000.). Najčešće dobiti koje donosi prijateljstvo su emocionalna sigurnost, pozitivna slika o sebi, socijalna kompetencija, zadovoljenje potrebe za intimnošću, usvajanje prosocijalnog ponašanja i zadovoljstvo.

Bukowski i Hoza (1989.) u svom hijerarhijskom modelu prijateljstva razlikuju tri dimenzije prijateljskog odnosa: uzajamnost, broj uzajamnih prijatelja i kvalitetu prijateljstva. Uzajamnost koja predstavlja prvu razinu hijerarhijskog modela ključni je element prijateljske veze, a javlja se kao nova potreba djeteta u srednjem djetinjstvu. Dvoje djece koja izaberu jedan drugoga za najboljeg prijatelja čine dijadski, uzajamni odnos u prijateljskoj vezi. Da bi se zadovoljio kriterij uzajamnosti, procjena svidanja mora biti dvosmjerna. No, Hartup (1995., 1996.) navodi da pri toj procjeni mogu proizaći brojne poteškoće, kao što je npr. pretpostavka o teškoći razlikovanja uzajamnog odnosa od jednosmjerne veze. Ukoliko je dvoje učenika izabralo jedno drugo za prijatelja/prijateljicu, ne znači da se u jednakoj mjeri jedan drugome svidaju i međusobno privlače. Prema tome, iako je prijateljska veza određena kao uzajamna, ona može biti više ili manje recipročna. Pod pojmom reciprocitet podrazumijevamo "davanje" i "ulaganje" u međudnos (Buunk i Prins, 1998.). Reciprocitet se kao stupanj davanja može mjeriti na dva načina. Jedan se način mjerenja sastoji od procjene stupnja davanja i primanja na skali od pet stupnjeva, uz preduvjet da je prijateljski par uzajamno odabran. Drugi je način mjerenja reciprociteta procjena najboljeg prijatelja na skali od 1 do 5. Kriterij

se uzajamnosti smatra zadovoljenim ukoliko su partneri jedan drugoga izabrali za najboljeg prijatelja (Menesini, 1997.).

Broj uzajamno odabranih prijatelja sljedeća je dimenzija prijateljskog odnosa, a razlikuje se od dimenzije uzajamnosti i ima značenje jedino ako je dijete ostvarilo kriterij prve razine, ima uzajamnog prijatelja, ističu Bukowski i Hoza (1989.). Djeca koja imaju više uzajamnih biranja, manje su usamljena, percepcija socijalne potpore im je veća, postižu bolji školski uspjeh i imaju bolji sociometrijski status (Klarin, 2000.).

Posljednja je dimenzija prijateljstva kvaliteta prijateljstva koja predstavlja dijadski odnos (očituje se u bliskosti i sigurnosti) za razliku od kvalitete grupnih odnosa (Sullivan, 1953.). Za razliku od mlađe djece, koja naglašavaju igru kao bitno obilježje prijateljstva, predadolescenti i adolescenti ističu intimnost, odanost, povjerenje i bliskost kao najvažnije dimenzije prijateljstva, navode Bukowski i sur. (1993.).

2.2. Odnos popularnosti i prijateljstva

Intimnost, bliskost, potpora, zadovoljstvo, druženje i rješavanje problema neke su od osobina prijateljstva. Svoju socijalnu kompetentnost i sigurnost djeca jačaju uz pomoć i potporu koju dobivaju od prijatelja (što je kod djevojčica izraženije). Kerns (2000.) je ispitujući tipove prijateljstva kod 50 parova djece predškolske dobi (uzajamno odabranih prijatelja), Q-sort tehnikom dijadnog odnosa, opisala tri tipa dječjeg prijateljstva. Prvi je tip prijateljstva skladno/interaktivno prijateljstvo određeno kao primjer dobrog prijateljskog odnosa. Drugi je tip skladno/nezavisno prijateljstvo koje ne predstavlja idealno prijateljstvo, a posljednji je tip razdvojeno prijateljstvo koje obuhvaća negativne interakcije.

Klarin (2000.) je također konstruirala upitnik kvalitete prijateljstva u kojemu razlikuje dva faktora. Prvi faktor uključuje vrednovanje, emocionalnu potporu i rješavanje konflikta, a drugi faktor pomaganje i dijeljenje. Međutim, zbog visoke korelacije tih dvaju faktora, autorica se odlučila za jedinstveni faktor koji je interpretirala kao kvalitetu odnosa s najboljim prijateljem. Iako se Piaget i Sullivan slažu s hipotezom o jednodimenzionalnosti kvalitete prijateljstva, Berndt (1986.) nastoji dokazati da se pojam prijateljstva smatra višedimenzionalnim. On smatra da je prijateljski odnos kvalitetniji ukoliko je opisan s više pozitivnih nego negativnih osobina, a povećanjem ili smanjenjem broja pozitivnih osobina kvaliteta prijateljstva je bolja ili lošija. Dakle, kvaliteta se prijateljstva sastoji i od pozitivnih i negativnih osobina, no pitanje o jednodimenzionalnosti i višedimenzionalnosti kvalitete prijateljstva ostaje i dalje otvoreno.

Popularnost i prijateljstvo kao dvije dimenzije vršnjačkih odnosa koje su odraz različitih socijalnih iskustava, također imaju i nešto zajedničko. Primjer povezanosti ovih dviju dimenzija jest svidanje kao emocija privlačnosti, koja je

pretpostavka ili opis i za status u grupi i za odnos s najboljim prijateljem. Bukowski i sur. (1996.) smatraju da je minimalni uvjet za prijateljstvo svidjeti se barem jednoj osobi. Prema njihovom modelu prijateljstvo je medijator (posrednik) između popularnosti i prilagodbe. Međutim, kao što je već navedeno, biti popularan ne znači imati prijatelja. Prema tome, možemo pretpostaviti da su popularnost i prijateljstvo dvije različite forme socijalnog iskustva koje su konceptualno i empirijski povezane. Jednu od razlikovnih funkcija dječjeg prijateljstva predstavlja vrijeme provedeno u druženju s vršnjacima, koje je ugodno i zabavno, a s vremenom postaje sve duže i intenzivnije (Santrock, 1999.). S tog gledišta, važna je i stimulacija prijateljskih odnosa koja se ogleda u poticanju djece na suradnju, dijeljenje informacija i uzajamnu zabavu te fizička potpora vezana za zaštitu i pružanje pomoći, a jasno upućuje na razvijanje prosocijalnih oblika ponašanja. U odnosu s prijateljem dijete uči o sebi, doživljava sebe važnim, kompetentnim te atraktivnim pa je zbog toga potpora razvoju samopoštovanja vrlo važna funkcija prijateljstva koju Sullivan (1953.), kao najistaknutiji teoretičar vršnjačkih odnosa, ističe kao temeljnu u razvoju slike o sebi. Isto tako, u kasnom djetinjstvu i adolescenciji postoji izrazita potreba djece za intimnošću, samootkrivanjem i otvorenošću, što je važna funkcija i prediktor zadovoljstva i pronalaženja smisla života (Sharabany, 1994.), gdje su popularnost i prijateljstvo, kao dvije dimenzije vršnjačkih odnosa, potpora prevladavanju burnih promjena u razvoju i odrastanju.

2.3. Uloga škole

Uloga odgojitelja i nastavnika u razvoju dječjih prijateljstava igra značajnu ulogu. Hamilton i Howes (1992.) ističu da polaskom djeteta u predškolsku ustanovu i školu odgojitelj i učitelji dijelom preuzimaju dio roditeljske uloge jer s njima djeca provode više vremena nego s roditeljima. Klarin (2000.) i Howes (1987.) apostrofiraju odgojitelja i u formiranju socijalne kompetencije kod djeteta jer je upravo kvaliteta interakcije s njim povezana s prihvaćenošću djeteta od strane vršnjaka te s kasnijom socijalnom prilagodbom u školi. Osim socijalne kompetencije, velika uloga odgojitelja leži i u poticanju kognitivnog razvoja. Naime, pozitivan odnos s odgojiteljem povezan je i s verbalnim vještinama, a isto tako s vještinama čitanja (Burchinal i sur. 2002.). Wilson (1990.) je u tom kontekstu odgovorio na često pitanje o poželjnim osobinama odgojitelja koje ih čine kompetentnim, a one su: fizičko i mentalno zdravlje, pozitivna slika o sebi, fleksibilnost, strpljivost, pružanje pozitivnog modela djetetu, otvorenost za učenje i usavršavanje, uživanje i ljubav na poslu. Naime, već pri samom ulasku u vrtić dijete pokazuje privrženost prema odgojiteljici, koja s vremenom postaje sve organiziranija. Ti su oblici ostvarene privrženosti slični onima koje dijete razvija s majkom (Howes, 2004.), no isto tako, ne smije se zanemariti činjenica da odnos s

odgojiteljem može biti i kompenzacija nesigurnoj privrženosti koju je dijete formiralo s roditeljima. Iz toga je razloga uloga odgojitelja u razvoju djeteta višestruka; on potiče razvoj, pruža emocionalnu potporu, vodi i upravlja, te kao što je već rečeno, medijator je uspostavljanju i održavanju vršnjačkih odnosa (Howes i Hamilton 1993.).

Školsko je okruženje izvor raznovrsnih oblika interakcije koje su dalje izvor nizu različitih dječjih iskustava. Škola je, prema tome, "drugo" prirodno okruženje u kojem dijete obavlja različite aktivnosti, kao što je igranje, učenje, druženje s vršnjacima, učenje komunikaciji s autoritetom koji mu nije roditelj. Za razliku od prijašnjih vremena, danas se od učitelja ne traži samo znanje, već i vještine uspostavljanja, detektiranja i rješavanja problema, fleksibilnost u reakcijama u različitim situacijama, suosjećanje i brojne druge socijalne vještine (Goldstein, 1995.). Kada je riječ o odnosu učitelja i djeteta školske dobi, efekti kvalitete njihovih odnosa su dugoročni jer ne samo da pružaju temelj formiranju odnosa s učiteljem, već ostavljaju dugoročne efekte na kognitivni i socijalni razvoj djeteta (Hamre i Pianta, 2000.). Prema Klarin i sur. (2003.), doživljaj potpore koje dijete ima u odnosu s učiteljem ovisi o sposobnosti "čitanja dječjih znakova", reagiranja na takve znakove, prihvaćanja i pružanja potrebne emocionalne potpore i pomoći, određivanja granica i strukture dječjeg ponašanja. Nije poželjno zanemariti dokazanu činjenicu da je doživljaj prihvaćanja odnosno odbijanja od strane učiteljice umnogome povezan s nekim kriterijima prilagodbe u školi poput agresivnosti i prosocijalnosti, školskog uspjeha i usamljenosti. Iz toga se može zaključiti da je prihvaćanje važan prediktor ponašanja u školi (ukoliko je negativno, može se u djeteta razviti agresivnost i prosocijalnost), dok je odbijanje važan prediktor nižeg školskog uspjeha i usamljenosti. Također, dokazano je da odnos s učiteljem igra veliku ulogu i u razvoju vršnjačkih odnosa, u skladu s razvijanjem socijalnih kompetencija djeteta (Klarin i sur., 2002.).

Škola i razred pružaju djetetu brojne mogućnosti za stvaranje socijalnih odnosa koji "potiču djecu na emocionalnu ekspresiju, stvaraju se brojne prilike koje potiču razvoj socijalnih vještina, samoregulacije i "uvježbavanje" temeljnih razvojnih funkcija poput privrženosti, istraživanja, igre, vladanja" (Pianta, 1999., 4.). Odnos je s učiteljem dijadni odnos koji je vrlo intenzivan, podrazumijeva uzajamno davanje i primanje, bliskost, povjerenje te određuje uspješnost prilagodbe djeteta u školskoj situaciji. Također, Birch i Ladd (1996.) ističu da odnos koji dijete dijeli s odraslima ima istaknutu ulogu u razvoju kompetencija u predškolskom, ranoškolskom i srednjoškolskom periodu. Upravo ti odnosi čine razvojnu infrastrukturu, koja pak određuje školsko iskustvo (Pianta, 1999.).

Pianta (1994.) navodi šest različitih odnosa učitelja i djeteta te njihove karakteristike: zavisan odnos (pouzdanost i povjerenje), pozitivno uključen (briga i komunikacija), disfunkcionalan (niska uključenost, ljutnja, neprilike), prosječno funkcionalan, odnos ljutnje (česti konflikti) te neuključen odnos

(niska razina komunikacije, nepostojanje brige, a i ljutnje). S druge strane, Gable (2002.) navodi da je jedna od temeljnih poželjnih osobina učitelja njegova sposobnost uspostavljanja brižnog i toplog odnosa s djetetom, treba biti osjetljiv za djetetove potrebe, odgovarati na djetetove osjećaje. Drugim riječima, dijete će sigurno istraživati svoju okolinu i biti uspješno u svladavanju kognitivnih zadataka i uspostavljanju socijalnih odnosa s vršnjacima samo ako osjeća emocionalnu sigurnost u prisutnosti odraslih.

Odnosi se između djeteta i roditelja s vremenom mijenjaju kao i vršnjački odnosi, koji sa sazrijevanjem sudionika poprimaju neki novi oblik. Kako je roditeljski utjecaj dominirao u ranom djetinjstvu, tako u kasnoj adolescenciji dominiraju prijateljski i romantični odnosi (Larson i Richards, 1991.).

3. METODOLOGIJA

Ovaj se rad bavi analizom vršnjačkog konteksta razvoja učenika dviju osječkih osnovnih škola s posebnim naglaskom na popularnost i prijateljstvo kao dvije osnovne dimenzije vršnjačkih odnosa. Cilj je bio ispitati što učenici očekuju od najboljeg prijatelja/prijateljice i koliko se navedena očekivanja ostvaruju u školskom kontekstu, među vršnjacima, te koliko se odrastanjem ta očekivanja mijenjaju, uvažavajući dob i spol djeteta. Ispitivanjem je obuhvaćeno 278 učenika od trećeg do osmog razreda, po jedan razredni odjel u svakoj školi (40% učenika). Mlađu su skupinu činili učenici od trećeg do petog, a stariju učenici od šestog do osmog razreda, a njihovi rezultati prikazani su zbirno (tablica 1).

Razred	M	Ž	Ukupno
3	18	22	40
4	21	25	46
5	17	22	39
6	20	20	40
7	37	18	55
8	25	33	58
3.-5.	56	69	125
6.-8.	82	71	153
Ukupno	138	140	278

Tablica 1. Broj obuhvaćenih učenika

Instrument konstruiran za potrebe ovog istraživanja bio je upitnik, koji se sastojao od pet pitanja. Na prvom se pitanju od učenika tražilo da napišu pet najvažnijih osobina koje očekuju od najboljeg prijatelja/prijateljice, a isto tako i na drugom pitanju, ali na način da opišu svog najboljeg prijatelja i prijateljicu iz razreda. Na taj se način željelo ispitati postoje li razlike između očekivanih i ostvarenih odrednica prijateljstva u školskom kontekstu. Treće se pitanje

odnosilo na upit imaju li učenici najboljeg prijatelja/prijateljicu, a četvrto na pitanje gdje se ta prijateljstva ostvaruju: u razredu, školi ili izvan škole. Peto je pitanje bilo otvorenog tipa gdje su učenici trebali odgovoriti na pitanje kakav je osjećaj ne imati prijatelja.

Zavisne su varijable očekivane osobine najboljeg prijatelja/prijateljice (pet odrednica i mjera prijateljstva), osobine najboljeg razrednog prijatelja/prijateljice (pet odrednica prihvaćenosti i popularnosti), imati i ne imati prijatelja, odredište najboljeg prijatelja (razred, škola, izvan škole) te osjećaji koji opisuju odbijenost od strane vršnjaka.

Nezavisne su varijable spol i dob učenika

Polazna se hipoteza temelji na pretpostavci da su kod ispitanih učenika popularnost i prijateljstvo dobrim djelom povezane dimenzije. Međutim, povezanost između kvalitete prijateljstva i prihvaćenosti, mijenja se s obzirom na dob i spol učenika.

Istraživanje je ostvareno tijekom siječnja i veljače 2010., u sklopu pedagoške prakse studentica, autorica teorijskog i empirijskog dijela ovoga rada.

4. INTERPRETACIJA PODATAKA I RASPRAVA

Što mlađi učenici (N = 125, Ž = 56, M = 69) očekuju od najboljeg prijatelja ili prijateljice i postoje li razlike u tim očekivanjima s obzirom na spol, prikazano je u tablici 2.

ODGOVORI	3. razred Ž = 18, M = 22			4. razred Ž = 21, M = 25			5. razred Ž = 17, M = 22			Ukupno Ž = 56, M = 69			Hi kvadrat test
	Ž	M	Uk	Ž	M	Uk	Ž	M	Uk	Ž	M	Uk.	
1. Iskrenost	9	14	23	10	9	19	12	12	24	31	35	66	0.112
2. Prijateljstvo	4	8	12	9	11	20	5	15	20	18	34	52	3.062
3. Povjerenje	3	5	8	11	9	20	6	-	6	20	14	34	2.975
4. Dobrota	11	18	29	4	17	21	10	22	32	25	57	82	**18.098
5. Čuvanje tajni	9	-	9	4	-	4	4	-	4	17	-	17	**21.728
6. Ne ogovaranje	2	5	7	5	-	5	-	-	-	7	5	12	0.470
7. Pomoć	9	7	16	17	20	37	9	19	28	35	46	81	0.088
8. Podrška	-	-	-	6	10	16	-	-	-	6	10	16	0.129
9. Utjeha	-	-	-	-	-	-	4	-	4	4	-	4	3.046
10. Igra	4	7	11	-	-	-	-	-	-	4	7	11	0.073
11. Mir i rad u školi	2	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	2	0.749
12. Pažnja	2	6	8	4	-	4	5	9	14	11	15	26	0.000
13. Druženje	4	7	11	11	10	21	-	-	-	15	17	32	0.004
14. Skromnost	-	-	-	2	-	2	2	-	2	4	-	4	0.046
15. Pravednost	3	-	3	2	-	2	3	-	3	8	-	8	8.281
16. Poštovanje	3	6	9	5	10	15	8	-	8	16	16	32	0.230
17. Pristojnost	3	6	9	-	-	-	5	6	11	8	12	20	0.050

18. Ljubav	4	-	4	4	9	13	4	-	4	12	9	21	1.012
19. Dobronamjernost	-	-	-	2	-	2	-	-	-	2	-	2	0.749
20. Zahvalnost	3	-	3	-	-	-	-	-	-	3	-	3	1.845
21. Slaganje	5	6	11	5	10	15	5	8	13	15	24	39	0.586
22. Poslušnost	2	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	2	0.749
23. Briga	2	-	2	2	-	2	-	-	-	4	-	4	3.046
24. Oprost	2	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	2	0.749
25. Ljubaznost	2	-	2	-	-	-	2	10	12	4	10	14	1.021
26. Humorističnost	2	4	6	2	10	12	-	-	-	4	14	18	3.333
27. Zezanje i smijanje	-	5	5	-	-	-	-	-	-	-	5	5	2.550
28. Jačina, snaga	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	3	3	0.983
29. Urednost	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	3	3	0.983
30. Bolje odijevanje	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	1	0.011
31. Posudba novca	-	-	-	-	-	-	-	9	9	-	9	9	*6.039

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$, df (stupanj slobode) = 1

Tablica 2. Odgovori prema dobi i spolu te značajnost razlike između odgovora djevojčica i dječaka na pitanje: Što ti očekuješ od najboljeg prijatelja/prijateljice?

Kao što se vidi iz tablice 2, odgovori na pitanje "Što ti očekuješ od najboljeg prijatelja/prijateljice?" svrstani su u 31 kategoriju. Kako su učenici imali zadatak napisati pet najznačajnijih osobina prijateljstva, njihovi ukupni odgovori, s obzirom na spol, značajno se razlikuju u samo 3 kategorije, odnosno dječaci snažnije od djevojčica ističu dobrotu prijatelja, a djevojčice čuvanje tajni. Isto tako, valja istaknuti da 9 dječaka 5. razreda od prijatelja očekuju mogućnost posudbe novca, što se u ostalim razredima ne pojavljuje, ali upozorava.

Dobrota, pomoć, iskrenost, prijateljstvo i slaganje pokazale su se kao najvažnije odrednice prijateljstva učenika od 3. do 5. razreda, a odmah iza njih slijede povjerenje, poštovanje, druženje, pažnja i ljubav. Koliko su te priželjkivane odrednice prijateljstva pronašli u svojim razrednim prijateljima/prijateljicama, razvidno je iz tablice 3 u kojoj smo prikazali odgovor na pitanje: Opiši sa pet značajki/osobina svoju najbolju prijateljicu, a zatim prijatelja iz razreda.

Djevojčice, N = 56				Dječaci, N = 69				Ukupno, N = 125		
R	Odgovori	Rž	Rm	R	Odgovori	Rž	Rm	R	Ukupno	Ru
1.	Pomoć	2.	2.	1.	Dobrota	1.	1.	1.	Dobrota	1.
2.	Iskrenost	3.	4.	2.	Pomoć	4.	3.	2.	Pomoć	3.
3.	Dobrota	1.	1.	3.	Iskrenost	5	4.	3.	Iskrenost	4.
4.	Povjerenje			4.	Prijateljstvo			4.	Prijateljstvo	
5.	Prijateljstvo			5.	Slaganje			5.	Slaganje	
	Slaganje	5.			Pamet	2.	2		Pamet	2.
	Pamet	4.	3.		Pristojnost	3.			Pristojnost	5.
	Zabava		5.		Zabava		5.			

Tablica 3. Rangovi pet najpoželjnijih odrednica prijateljstva za djevojčice, dječake i ukupno te rangovi pet odrednica prijateljstva najbolje prijateljice/prijatelja iz razreda

U tablici 3 prikazano je pet najvažnijih odrednica prijateljstva za djevojčice, dječake i ukupno, poredanih prema rangu (R) i učestalosti očekivanja. Procjene pet najučestalijih odrednica prijateljstva za razredne prijateljice (RŽ) i prijatelje (Rm) te ukupno (Ru) također su rangirane od 1. do 5. Kao što se vidi iz analiza rezultata osobine najbolje prijateljice/prijatelja, ispitani učenici nižih razreda dobrim dijelom pronalaze navedeno u svojim školskim prijateljstvima. Njihova razredna prijateljstva najviše se ostvaruju s prijateljicama/prijateljima koji su dobri, pametni, pružaju pomoć, iskreni i dobri. Djevojčicama je prioritet prijateljstva pomoć koju ostvaruju u razrednom okružju, a dječacima dobrotu, koju potpuno ostvaruju među vršnjacima., ali znatno manje je izražena pomoć koju dobivaju te iskrenost. U školskim prijateljstvima snažno se naglašava pamet pojedinca (dobar učenik) i pristojnost, ali i zabava, koja je naglašenija kod dječaka.

Iz analize je rezultata moguće zaključiti da mlađi učenici osnovne škole veći dio svojih potreba vezanih za prijateljstvo ostvaruju u školi, među svojim razrednim prijateljima, ali jedan dio tih potreba nije zadovoljen, što je za očekivati jer se prijateljstva intenzivnije razvijaju u periodu razvoja koje je pred njima. Učenici te dobi uglavnom su orijentirani na razred i veću skupinu prijatelja, a biti dobar, pametan, pružati pomoć, iskren i pristojan učenik, važna je odrednica razrednog prijatelja/prijateljice.

Što stariji učenici (N = 153, Ž = 82, M = 71) očekuju od najboljeg prijatelja ili prijateljice i postoje li razlike u tim očekivanjima s obzirom na spol, prikazano je u tablici 4.

ODGOVORI	6. razred Ž = 20, M = 20			7. razred Ž = 37, M = 18			8. razred Ž = 25, M = 33			Ukupno Ž = 20, M = 20			Hi kvadrat test
	Ž	M	Uk	Ž	M	Uk	Ž	M	Uk	Ž	M	Uk.	
1. Iskrenost	14	18	32	28	14	42	22	24	46	64	56	120	0.005
2. Prijateljstvo	5	6	11	17	12	29	3	8	11	25	26	51	0.397
3. Povjerenje	18	16	34	27	10	37	7	2	9	52	28	80	**7.8347
4. Dobrota	10	6	16	6	6	12	4	12	16	20	24	44	1.318
5. Odanost	5	2	7	-	-	-	-	3	3	5	5	10	0.008
6. Ne ogovaranje	3	4	7	6	-	6	6	3	9	15	7	22	1.566
7. Pomoć	6	4	10	18	10	28	8	18	26	32	32	64	0.350
8. Podrška	2	2	4	29	3	32	16	6	22	47	11	58	**26.530
9. Savjetovanje	2	2	4	-	-	-	-	-	-	2	2	4	0.131
10. Zabava	3	10	13	11	8	19	6	10	16	20	28	48	3.332
11. Ne radi probleme	3	1	4	-	-	-	-	-	-	3	1	4	0.130
12. Pažnja	4	2	6	-	-	-	1	3	4	5	5	10	0.008
13. Poštenje	5	4	9	3	1	4	13	32	45	21	37	58	**10.257
14. Pravednost	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1	0.005
15. Ne vrijeđa	2	1	3	-	-	-	-	-	-	2	1	3	0.015
16. Ljubaznost	-	-	-	-	-	-	2	-	2	2	-	2	0.008
17. Nesebičnost	1	4	5	-	-	-	-	9	9	1	13	14	**11.332
18. Skromnost	1	1	2	-	-	-	-	-	-	1	1	2	0.373

19. Brižnost	1	1	2	6	1	7	-	3	3	7	5	12	0.001
20. Marljivost	1	1	2	-	1	1	-	-	-	1	2	3	0.015
21. Odgovornost	1	1	2	4	1	5	-	3	3	5	5	10	0.008
22. Razumijevanje	2	1	3	1	1	2	4	8	12	7	10	17	0.690
23. Ljubav	3	2	5	12	4	16	7	4	11	22	10	32	3.440
24. Utjeha	-	-	-	2	-	2	2	-	2	4		4	1.898
25. Vjernost	1	1	2	1	5	6	17	11	28	19	17	36	0.066
26. Slaganje	-	-	-	1	1	2	2	2	4	3	3	6	0.056
27. Poštovanje	-	-	-	7	3	10	-	-	-	7	3	10	0.559
28. Ne iskorištava	1	1	2	-	-	-	-	-	-	1	1	2	0.373
29. Zaštita	1	1	2	1	1	2	1	1	2	3	3	6	0.056
30. Čuvanje tajni	1	1	2	4	3	7	-	-	-	5	4	9	0.027
31. Druženje	1	5	6	-	-	-	2	-	2	3	5	8	0.328
32. Slušanje	1	1	2	-	-	-	1	1	2	2	2	4	0.130
33. Tolerancija	2	1	3	-	-	-	-	-	-	2	1	3	0.015
34. Zahvalnost	-	-	-	-	1	1	-	1	1		2	2	0.666
35. Ne znam	-	-	-	-	4	4	1	1	2	1	5	6	2.053

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$, df (stupanj slobode) = 1

Tablica 4. Odgovori prema dobi i spolu te značajnost razlike između odgovora djevojčica i dječaka na pitanje: Što ti očekuješ od najboljeg prijatelja/prijateljice?

Kao što se vidi iz tablice 4, odgovori na pitanje "Što ti očekuješ od najboljeg prijatelja/prijateljice?" svrstani su u 35 kategorija. Kako su učenici imali zadatak napisati pet najznačajnijih osobina prijateljstva, njihovi ukupni odgovori, s obzirom na spol, značajno se razlikuju u samo 4 kategorije, odnosno dječaci snažnije od djevojčica ističu poštenje i nesebičnost, a djevojčice podršku i povjerenje.

Iskrenost, povjerenje, pomoć, podrška i poštenje pokazale su se kao najvažnije odrednice prijateljstva učenika od 6. do 8. razreda. U kojoj su mjeri te priželjkivane odrednice prijateljstva pronašli u svojim razrednim prijateljima/prijateljicama, razvidno je iz tablice 5 u kojoj smo prikazali odgovor na pitanje: Opiši s pet značajki/osobina svoju najbolju prijateljicu, a zatim prijatelja iz razreda.

Djevojčice, N = 82				Dječaci, N= 71				Ukupno, N=153		
R	Odgovori	Rž	Rm	R	Odgovori	Rž	Rm	R	Ukupno	Ru
1.	Iskrenost	4.	3.	1.	Iskrenost	1.	2.	1.	Iskrenost	2.
2.	Povjerenje	1.	5.	2.	Poštenje	4.	4.	2.	Povjerenje	4.
3.	Podrška			3.	Pomoć			3.	Pomoć	
4.	Pomoć		4.	4.	Povjerenje		5.	4.	Podrška	
5.	Prijateljstvo			5.	Zabava	2.	3.	5.	Poštenje	
	Dobrota	5.	2.		Prijateljstvo	3.			Zabava	3.
	Zabava	3.	1.		Dobrota	5.	1.		Dobrota	1.
	Poštovanje	2.							Poštovanje	5.

Tablica 5. Rangovi pet najpoželjnijih odrednica prijateljstva za djevojčice, dječake i ukupno te rangovi pet odrednica prijateljstva najbolje prijateljice/prijatelja iz razreda

Kao što se vidi iz analiza rezultata, priželjkivane osobine najbolje prijateljice/prijatelja ispitani učenici ne pronalaze u potpunosti kod svojih razrednih prijateljstava, što je za očekivati jer kod njih, za razliku od mlađih učenika, postoji sve veća potreba za intimnošću, samootkrivanjem i otvorenošću. Njihova se razredna prijateljstva najviše ostvaruju s prijateljicama/prijateljima koji su dobri, iskreni, zabavni, povjerljivi i pokazuju poštovanje. Potrebe za pomoći i podrškom nisu izražene, što govori o pomanjkanju međusobne suradnje. Djevojčice kao svoje prioritete prijateljstva, osim navedenog, ističu ljubav i vjernost, a dječaci prijateljstvo, vjernost i nesebičnost.

Gledano sveukupno, mlađi učenici dobrotu ističu kao najvažniju mjeru prijateljstva, a stariji kao mjeru prihvaćenosti (popularnosti). S druge strane, iskrenost, kao mjeru prijateljstva ističu svi učenici, s tim da iskrenost kod starijih učenika u prijateljstvu ima veći značaj. Stoga nas je zanimalo u kakvom su odnosu ove dvije mjere vršnjačkih odnosa. Testiranje hipoteze o povezanosti dobrote i iskrenosti, kao dimenzija popularnosti i prijateljstva, kod ispitanih učenika od 3. do 8. razreda provedeno je pomoću hi-kvadrat testa koji kazuje postoji li ili ne postoji vjerojatnost da su ove dvije varijable povezane (tablica 6).

		DOBROTA		
		Ne	Da	Ukupno
ISKRENOST	Da	126	86	212
	Ne	26	40	66
		152	126	278

Hi-kvadrat test = 7.3780**

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$, df (stupanj slobode) = 1
 Tablica 6. Odnos dobrote i iskrenosti

Kao što se vidi iz tablice 6, hi-kvadrat test, uz jedan stupanj slobode i 99 – postotnu vjerojatnost, pokazao je značajnu povezanost između dobrote i iskrenosti kao mjera popularnosti i prijateljstva ispitanih učenika. Ta povezanost je u funkciji dobi i spola različita, ali nedvojbeno ukazuje da je dobar prijatelj najčešće i iskren prijatelj, osobito kod mlađe djece.

Kako bi još pobliže objasnili kontekst prijateljstva kod mlađih i starijih učenika osnovne škole, upitali smo ih imaju li najboljeg prijatelja/ prijateljicu, i ako imaju, gdje se ta prijateljstva ostvaruju: u razredu, u školi ili izvan škole. Od 125 mlađih učenika, 117 (93.6%) ima najboljeg prijatelja/prijateljicu, a 8 (6.4%) nema (4 dječaka i 4 djevojčice). Prijateljstva uglavnom ostvaruju u svom razredu, 97 (78%) učenika, u školi 16 (13%) učenika, a najmanje izvan škole, 4 (3%) učenika. Na pitanje "Kako bi se osjećao/osjećala da nemaš prijatelja?" odgovori su uglavnom opisani sljedećim pridjevima: usamljeno, nesretno, tužno, nezadovoljno, jednom riječju grozno.

Od 153 ispitana učenika viših razreda, njih 147 (96%) ima prijatelja/prijateljicu, a 6 (4%) učenika nema (5 djevojčica, 1 dječak). Svoja

prijateljstva u razredu ostvaruje 80 (54%) učenika, u školi 24 (16%) učenika, a izvan škole 43 (29%) učenika, što je u velikom porastu u odnosu na mlađe učenike, a ide u prilog rezultatima koji pokazuju da stariji učenici osnovne škole svoja prijateljstva djelomično ostvaruju u školskom okruženju. Iskrenost i povjerenje pokazuju se kao poveznice prijateljstava i popularnosti (prihvaćenosti) kod starijih učenika, a kod mlađih dobrotu, pomoć i iskrenost. Međutim, odrastanjem djeteta simetrični reciprocitet tih odnosa se mijenja s obzirom na dob i spol, u kojem dominiraju potrebe i želje, bliskost i intimnost, a takav prijateljski odnos se više ostvaruje izvan školskog konteksta..

Mikropedagoška struktura škole i školsko ozračje izvori su raznovrsnih interakcija i različitih dječjih iskustava. Peace Education (1990., Miljević-Ridički i sur. 1999.) istraživao je dva ekstremna tipa školskoga ozračja, natjecateljski i suradnički. U natjecateljskom školskom ozračju svaki pojedinac ima jasno određenu ulogu i položaj, odnosi su hijerarhijski organizirani, komunikacija siromašna i vlada ozračje nepovjerenja. Težište je na natjecanju i dokazivanju osobne uspješnosti gdje se uspješni potvrđuju, dokazuju i veličaju, a manje uspješni potiskuju i zanemaruju te često kritiziraju. Za razliku od natjecateljskog okruženja, u suradničkom se ozračju cijeni timski rad, potiče se interakcija, kooperacija i suradnja među članovima grupe. Otvorenom komunikacijom i diskusijom nastoji se postići slaganje u donošenju odluka, razvija se empatija i povezanost među članovima i priznaje/uvježava se pravo na različitost (Previšić. 1996., Bognar i Matijević, 2002.; Klarin, 1998.; Uzelac i sur., 1997.), što su sve temelji kvalitetnoj prilagodbi, prijateljstvu i dobrom vršnjačkim odnosima.

5. ZAKLJUČAK

Cilj je ovog rada bio ispitati što učenici osnovne škole očekuju od najboljeg prijatelja/prijateljice i koliko se navedena očekivanja ostvaruju u školskom kontekstu, među vršnjacima, te koliko se odrastanjem ta očekivanja mijenjaju, uvažavajući dob i spol djeteta. Rezultati su pokazali da su popularnost i prijateljstvo dvije različite forme socijalnog iskustva koje su konceptualno i empirijski povezane. Iskrenost i povjerenje se pokazuju kao poveznice prijateljstava i popularnosti kod starijih učenika, a kod mlađih dobrotu, pomoć i iskrenost. Međutim, odrastanjem djeteta simetrični reciprocitet tih odnosa se mijenja, obzirom na dob i spol, u kojima se sve više prepoznaju potrebe i želje u odnosu, bliskost i intimnost, a takav prijateljski odnos čini ravnotežu odgovornosti i nezavisnosti tijekom sazrijevanja.

U odnosu s prijateljem dijete uči o sebi, doživljava sebe važnim, kompetentnim te atraktivnim pa je zbog toga potpora samopoštovanja vrlo važna funkcija prijateljstva. Pridjev dobar prijatelj/prijateljica koji djeca, ali i odrasli, često koriste, povezan je s omiljenošću određenih osoba koje postupaju

prijateljski, zapažene su u društvu, otvorene i kooperativne u svom ponašanju te potkrjepljuju ponašanje svojih vršnjaka. Nadalje, znakovito je da se iste teze kao u slučaju dječjih prijateljstava mogu pretpostaviti i za dječje bliske veze, odnosno zaljubljenost, koja se pojavljuje između djece slične dobi i sličnih interesa, što je i karakteristika prijateljskih veza. Vjerojatno je, isto kao i kod prijateljstva, da će djeca u koju se druga djeca zaljubljuju biti ona koja su prihvaćenija, popularnija i omiljenija u društvu druge djece, što bi bilo zanimljivo istražiti u nekim daljnjim istraživanjima.

LITERATURA

1. Berndt, T. J. (1984), *Sociometric, Social- Cognitive, and Behavioral Measures for the Study of Friendship and Popularity*. U: Field, T., Roopnarine, J. L. i Segal, M. (ur.), *Friendships in normal and handicapped children*, (str. 31- 52). Norwood, NJ: Ablex.
2. Berndt, T. J. (1985), *Prosocial Behavior between Friends in Middle Childhood and Early Adolescence*. *Journal of Early Adolescence*, 5/ 3, 305- 317.
3. Berndt, T. J. (1986), *Exploring the effects of friendship quality on social development*. U: Bukowski, W. M., Newcomb, A. F. i Hartup, W. W. (ur.), *The company they keep: Friendships in childhood and adolescence*, (str. 346- 366). Cambridge, England: Cambridge University Press.
4. Birch, S. H. i Ladd, G. W. (1996), *Children`s interpersonal behaviours and the teacher-child realltionship*. *Developmental Psychology*, 34, 934-946
5. Bognar, L., Matijević, M. (2002), *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga
6. Bukowski, W. M., Hoza, B. i Boivin, M. (1993), *Popularity, Friendship, and Emotional Adjustment During Early Adolescence*. U: Loursen, B. (ur.): *Friendships in Adolescence*, (str. 23- 37). San Francisco: Josey- Bass.
7. Bukowski, W. M., Hoza, B. (1989), *Popularity and friendship- Issues in theory, measurement, and outcome*. U: Berndt, T. J. i Ladd, G. W. (ur.): *Peer relationships in child development*, (str. 15- 45). New York: John Wiley & Sons.
8. Bukowski, W. M., Pizzamiglio, M. T., Newcomb, A. F. i Hoza, B. (1996), *Popularity as an Affordance for Friendship: The Link Between Group and Dyadic Experience*. *Social Development*, 5/ 2, 189- 203.
9. Burchinal, M. R., Peisner-Feinberg, E., Pianta, R. i Howes, C. (2002). *Development of academic skills from preschool through second grade: Family and classroom predictors of developmental trajectories*. *Journal of School Psychology*, 40 (5), 415-436.
10. Buunk, B. P. i Prins, K. S. (1998), *Loneliness, change orientation, and reciprocity in friendships*, *Personal Relationships*, 5, 1-14.
11. Gable, S. (2002). *Teacher-child relationship throughout the day*. *Young children*, 57, 42-47.
12. Goldstein, S. (1995). *Understanding and managing children`s classroom behaviour*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
13. Goldstein, S. (1995), *Understanding and Managing Children Classroom Behavior*. New York: Wiley&Sons.

14. Hamilton, C. E. i Howes, C. (1992), *A comparison of young children's relationships with mother and teacher*. U: R. C. Pianta (Ur.) *Relationships between children and non-parental adults: New direction in child development* (str. 45-54). San Francisco: Jossey-Bass
15. Hamre, B. K. i Pianta, R. C. (2000), *Early teacher-child relationships and the trajectory of children's school outcomes through eight grade*. *Child Development*, 72, 2.
16. Hartup, W. W. (1995), *The Three Faces of Friendship*. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12/ 4, 569- 574.
17. Hartup, W. W. (1996), *The Company They keep: Friendships and Their Developmental Significance*. *Child Development*, 67, 1- 13.
18. Howes, C. (2004), *Attachment relationships in context of multiple caregivers*.
19. Howes, C. (1987), *Social competency with peers: contributions from child care*. *Early Childhood Quarterly*, 2, 155-167
20. Howes, C. i Hamilton, C. E. (1993), *Child care for young children*. U: B. Spodek (ur.). *Handbook of research on the education of young children*, (str. 322-336). New York: Macmillan Publishing Company.
21. Kerns, K. A. (2000), *Types of preschool friendships*. *Personal Relationships*, 7, 311- 324.
22. Klarin, M. (2000), *Odnosi u obitelji i s vršnjacima kao prediktori različitih aspekata prilagodbe u školi*, Doktorska disertacija Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
23. Klarin, M. (2002), *Razvoj u socijalnom kontekstu*. Zbornik radova Visoke učiteljske škole Živa baština 1, 167-175.
24. Klarin, M. (1998), *Utjecaj podučavanja u malim kooperativnim skupinama na usvajanje znanja i zadovoljstvo studenata*. *Društvena istraživanja*, 36-37 (4-5), 639-654
25. Klarin, M. (2004), *Uloga socijalne podrške vršnjaka i vršnjačkih odnosa u usamljenosti predadolescenata i adolescenata*. *Društvena istraživanja*, 13, 6, 1081- 1097.
26. Klarin, M. (2006), *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Zadar: Naklada slap, str. 55- 83.
27. Klarin, M., Lukić, Lj. i Ušljebrka, I. (2003), *Kvaliteta interakcije s učiteljicom i ponašanje djeteta rane školske dobi*. Zbornik radova "Učitelj-učenic-škola", 156- 165
28. Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J. i Coleman, C. C. (1996), *Friendship Quality as a Predictor of Young Children's Early School Adjustment*. *Child development*, 67, 1103- 1118
29. Larson, R. i Richards, M. H. (1991), *Daily companionship in late childhood and early adolescence: Changing developmental contexts*. *Child Development*, 62, 284-300.
30. Menesini, E. (1997), *Behavioral Correlates of Friendship Status Among Italian Schoolchildren*. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14/ 1, 109- 121.
31. Miljević-Ridički, R., Maleš, D., Rijavec, M. (1999), *Odgoj za razvoj*. Zagreb: Alinea.
32. Moreno, J.L. (1934), *Who Shall Survive? Nervous and Mental Disease*. Washington, DC: Publishing Company.

33. Newcomb, A. F. i Bukowski, W. M. (1983). *Social impact and social preference as determinants of children's peer group status*. *Developmental Psychology*, 19, 856- 867.
34. Pianta, R.C. (1994), *Partners of relationships between children and kindergarten teacher*. *Journal of School Psychology*, 32, 15-32.
35. Pianta, R.C. (1999), *Enhancing relationships between children and teacher*. Washington: American Psychological Association.
36. Previšić, V. (1996), *Suvremena škola: odgojno-socijalna zajednica*. U: Vrgoč, H. (ur), *Pedagogija i hrvatsko školstvo*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor, 303-306
37. Santrock, J. W. (1999), *Life-span development*. Boston: McGraw Hill Collage.
38. Sharabany, R. (1994), *Continuities in the Development of Intimate Friendships: Object Relations, Interpersonal, and Attachment Perspectives*. U: R. Erber, R. Gilmour (ur.), *Theoretical Framework for personal Relationships*, (str. 157- 178). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
39. Sullivan, H. S. (1953), *Interpersonal theory of psychiatry*. New York: Norton & Company, Inc.
40. Uzelac, M., Bognar, L., Bagić, A. (1997), *Budimo prijatelji*. Zagreb: Mali korak.
41. Wilson, L. C. (1990), *Infants and toddlers: curriculum and teaching*. Albany, NY: Delmar.

RELATIONSHIP BETWEEN POPULARITY AND FRIENDSHIP

Summary: This paper discusses peer relationships in two primary schools in Osijek, with particular emphasis on popularity and friendship as the two most important dimensions of peer relations. The aim of the article is to examine what pupils expect from their best friends, how fulfilled their expectations in school environment are and how much these expectations change with respect to the age and sex of a child. The survey comprised 278 pupils from the 3rd to 8th grade. The collected data were analysed in terms of quantity and quality and were ranged according to the five most important features of friendship and their implications upon friendship in class/school. The significance of differences in the answers between girls and boys was tested by a chi square test. The results indicate that popularity and friendship are two different forms of social experience which are conceptually and empirically related to each other. Sincerity and trust are recognized as links between friendship and popularity (acceptance) among older pupils whereas younger pupils believe that kindness, helpfulness and sincerity link friendship and popularity. While growing up, the symmetrical reciprocity of these relationships is changing so that a child's needs and wishes are gradually recognized as the balance between closeness and individuality, which is further influenced by the age and sex.

Key words: school, peer relationships, popularity, friendship.

(Sažetak na engleski prevela
Dubravka Kuna, viši predavač)

Author: Sanja Simel, studentica Pedagogije i Hrvatskoga jezika i književnosti
Filozofski fakultet Osijek
Ivona Špoljarić, studentica Biologije i kemije
Odjel za biologiju Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku
doc. dr. sc. Veslja Buljubašić Kuzmanović
Filozofski fakultet Osijek

Review: Život i škola, br. 23 (1/2010.), god. 56., str. 91. - 108.

Title: Odnos između popularnosti i prijateljstva

Categorisation: izvorni znanstveni rad

Received on: 18. veljače 2010.

UDC: 37.064.3

Number of sign (with spaces) and pages: 45.378 (:1800) = 25.210 (:16) = 1,575